

Seksualność dorastającego człowieka w obliczu niepełnosprawności

Opracowanie: Łukasz Kubieniec

Dla potrzeb poniższych rozważań chciałbym zacytować wyjątek z Deklaracji Praw Seksualnych Światowej Organizacji Zdrowia z 2002 r., w którym podkreśla się, że:

„Seksualność jest integralną częścią ludzkiej istoty. Prawo do seksu należy do fundamentalnych praw człowieka”.

Podążając dalej za tekstem, Deklaracja ustanawia następujące prawa:

- prawo do wolności seksualnej,
- prawo do prywatności seksualnej,
- prawo do równości seksualnej niezależnie od płci, orientacji, wieku, rasy, religii, niepełnosprawności psychicznej lub emocjonalnej,
- prawo do przyjemności seksualnej,
- prawo do swobodnych kontaktów seksualnych,
- prawo do informacji seksualnej opartej na badaniach naukowych,
- prawo do seksualnej opieki zdrowotnej,
- prawo do emocjonalnego wyrażania.

W tym kontekście należy pamiętać, że 1 sierpnia 1997 r. Uchwałą Sejmu RP została przyjęta Karta Praw Osób Niepełnosprawnych. W §1 tej Uchwały Sejm RP uznaje, że „osoby niepełnosprawne, czyli osoby, których sprawność fizyczna, psychiczna lub umysłowa trwale lub okresowo utrudnia, ogranicza lub uniemożliwia życie codzienne, naukę, pracę oraz pełnienie ról społecznych, zgodnie z normami prawnymi i zwyczajowymi, mają prawo do należnego, samodzielnego i aktywnego życia oraz nie mogą podlegać dyskryminacji”.

Niestety seksualność osób niepełnosprawnych budzi w dalszym ciągu wiele wątpliwości, lęków i obaw zarówno w środowisku rodziców (przede wszystkim), jak i nauczycieli, a także specjalistów i środowiska społecznego. Jest to skutek braku znajomości tematu, a także tabu związanego z szeroko pojętą seksualnością, które wciąż pokutuje w naszym społeczeństwie.

Do problemów dotyczących rozwoju psychoseksualnego osób z niepełnosprawnością (należy wziąć tu pod uwagę m. in. zaburzenia ze spektrum autyzmu oraz niepełnosprawność intelektualną), które budzą największe obawy należą:

- ✓ brak dojrzałości emocjonalnej osoby z niepełnosprawnością (w kontekście odpowiedzialności za skutki życia intymnego),
- ✓ nadmierna ufność oraz brak dystansu w kontaktach z płcią przeciwną,
- ✓ niski poziom wiedzy z zakresu rozwoju psychoseksualnego człowieka,
- ✓ przyszłe rodzicielstwo i związana z nim odpowiedzialność za życie drugiego człowieka,
- ✓ nieumiejętność radzenia sobie z napięciem seksualnym (problem masturbacji).

Rodzice obawiają się, że rozmowa z dziećmi na temat seksualności sprawi, że te za bardzo zaczną interesować się seksem. Dominuje więc przekonanie, iż dopóki potrzeby seksualne nie ujawniły się u nich samoczynnie, to nie powinno się ich dotykać. Niejednokrotnie nie zdają sobie sprawy, że warto rozmawiać ze swoimi dziećmi na powyższe tematy, by rodziców nie uprzedzili rówieśnicy lub starsi koledzy. Oczywiście podejście do problematyki związanej z seksualnością dorastających ludzi z niepełnosprawnością przede wszystkim zależy będzie od światopoglądu rodziców i ich osobistych przekonań.

W związku z powyższym nauczyciele, personel, a także specjaliści pracujący z osobami niepełnosprawnymi powinni bardziej uświadomić sobie, iż ludzie o specyficznych potrzebach są istotami seksualnymi, a ich seksualność w zasadzie nie różni się od seksualności każdego z nas. Zatem należy rozważyć następujące kwestie:

- ✓ czy konkretna osoba z niepełnosprawnością posiada pełną świadomość swojej seksualności oraz jakie mogą być jej konsekwencje,
- ✓ w rozmowach powinno się uwzględniać aspekt uczuć tłumacząc, iż można być blisko drugiego człowieka nie tylko poprzez współżycie seksualne,
- ✓ należy również uwzględnić osobę ewentualnego partnera (chłopaka, dziewczyny): czy nie chce on/ona jedynie wykorzystać danej osoby z niepełnosprawnością lub może osoba z niepełnosprawnością pragnie jedynie ulec jej/jego namowom.

W zachowaniu dzieci i młodzieży z niepełnosprawnością mogą wystąpić nieprawidłowości, które są przedmiotem społecznego lęku wobec tych osób. Są to tzw. zachowania niepożądane społecznie lub zachowania niekorzystnie wpływające na rozwój samej osoby niepełnosprawnej. Najpowszechniejszą formą są tu zachowania masturbacyjne, które jako zjawisko rozwojowe w okresie dorastania pełnią funkcję poznawczą lub redukcji napięcia seksualnego.

Należy jednak mieć świadomość, iż masturbacja u osób niepełnosprawnych nie zawsze związana jest z realizacją potrzeby seksualnej. Mianowicie może być: reakcją nerwicową, formą niedoboru bodźców i aktywności, zwróceniem na siebie uwagi (masturbacja publiczna,

prowokacyjna), formą aktywności przy wycofaniu się z kontaktu ze światem zewnętrznym lub formą wyładowania epileptycznego.

Innym przejawem specyficznych zachowań seksualnych osób niepełnosprawnych są trudności z kontrolą impulsów tzw. rozhamowanie. Są to zachowania skierowane najczęściej na opiekunów tychże osób: obłapianie, całowanie itp.

Chcąc dokonać wyboru właściwego sposobu postępowania w przypadku zaobserwowania w/w zachowań należy określić przyczynę ich występowania. Jeśli np. masturbacja jest stanem rozładowania emocjonalnych napięć, należy skupić się na problemach tkwiących w środowisku osoby i czynnikach wywołujących owe napięcia. Ważna może być tutaj praca nad sferą emocjonalną określonej osoby.

Reasumując, w każdym z wymienionych przypadków należy pamiętać o zasadzie: „Nie szkodzić innym. Nie szkodzić sobie. Nie zaburzać porządku społecznego”.

Rozwój wszechstronny młodego człowieka jest podstawowym zadaniem dla rodziców, nauczycieli, czy też opiekunów. Może on korzystnie wpływać na korygowanie niepożądanych zachowań o charakterze seksualnym. Najważniejsze jest jednak rozpoznanie rzeczywistych potrzeb i zachowań, które ujawniają depriwację tych potrzeb.

Bibliografia:

- 1) Fornalik. I. „*Trudne pytania – jak reagować? Co odpowiadać?*” W: Bardziej Kochani Nr I/2004
- 2) Kościelska M. *Niechciana seksualność - o ludzkich potrzebach osób niepełnosprawnych intelektualnie*. Warszawa, 2004, Wydawnictwo: Czarna Owca.
- 3) Fornalik I. „Jak pomóc młodzieży o zaburzonym rozwoju pokonać drogę do dorosłości? W: A. Twardowski” /red./ *Wspomaganie dzieci z genetycznie uwarunkowanymi wadami rozwoju i ich rodzin*. Poznań, 2006, Polskie Towarzystwo Pedagogiczne Oddział w Poznaniu.
- 4) Obuchowska I. *Dziecko niepełnosprawne w rodzinie*. Warszawa, 1999, WSiP.